

Уређује: доц. др Софија Мићић

СТАРОГРЧКИ ЈЕЗИК У САВРЕМЕНОМ МЕДИЦИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Вера МАРКОВИЋ

Медицински факултет, Београд

КРАТАК САДРЖАЈ

За стандардизацију медицинског језика неопходно је познавање старогрчког и латинског језика. Неспоран је огроман утицај старогрчке медицине на медицинску терминологију. Наведени су примери сложеница грчког порекла који се односе на називе органа, болести, запаљења, хируршке поступке и др. и у њима су анализирани префикси и суфикси грчког порекла који су транскрибовани у латински језик. Може се закључити да је савремени медицински језик у односу на старогрчки језик транскрибован у латински.

Од свих дарова којима нас је одарио људски ум, старогрчка медицина један је од највреднијих [1].

Лавослав Глесингер

За језик медицинске струке веома је корисно покретање ове рубрике јер „терминологија представља кључни инструмент чији је задатак да обезбеди недвосмислене и јасне информације” [2]. Стога терминологија тежи стандардизацији, која ће омогућити јасно дефинисање термина. Ако се жели дати допринос стандардизацији медицинског језика, неопходно је познавање старогрчког и латинског.

Највећи број медицинских назива који се пишу и наводе као латинске речи потиче из старогрчког језика. Није претерано говорити о грчком језику у медицини, тј. о грчком језику транскрибованом у латински, који се као такав користи у међународној медицинској терминологији. Ова чињеница је утолико јаснија ако имамо на уму да старогрчка медицина представља врхунац који је медицина достигла у старом веку. Она је као таква пренета у Рим захваљујући грчким лекарима с југа Италије. После освајања Грчке од стране Римљана, 146. године старе ере дошло је до ширења грчке науке и културе на целу Италију, па није био редак случај да лекар, роб, пореклом Грк, лечи и подучава лечењу Римљане. У трећем веку старе ере у Риму су заведени јавни часови медицине, а држали су их, наравно, Грци, јер осим њих других школованих лекара није било [3].

Ако се пође од сложеница, уочиће се да их је највећи број грчког порекла, ређе је један део сложенице грчка реч, а други латинска, док се најређе јављају само латинске сложенице. На пример, латински назив за бубрег је *ren, renis, m*, одакле је и придев *renalis, e* – бубрежни, као и термин *reniculus, i, m* – мали бубрег. Латински назив овога органа користи се само у једној грани медицине – у анатомији, па стога у медицинском речнику др Костића, на пример, осим наведених,

не постоји више ниједан термин који је изведен из латинског назива овога органа. Грчки, пак, назив за бубрег је *νεφρος, ου*, и он се, транскрибован у латински језик, јавља у свим гранама медицине:

- *nephradenoma, -atis, n* – аденом бубрега (*νεφρος* – бубрег / *αδην* – жлезда / *ωμα* – гука);
- *nephraemia, -ae, f* – навала крви у бубрег (*νεφρος* / *αιμα* – крв);
- *nephrologia, -ae, f* – наука о бубрегу и болестима бубрега (*νεφρος* / *λογος* – наука);
- *nephrectomia, -ae, f* – хируршко исецање, вађење бубрега (*νεφρος* / *εκτομη* – исецање);
- *nephropathia, -ae, f* – обично, хронично обољење бубрега (*νεφρος* / *παθος* – болест);
- *nephroma, -atis, n* – тумор ткива бубрега (*νεφρος* / *ωμα* – гука);
- *nephromalacia, -ae, f* – размекшавање бубрега (*νεφρος* / *μαλακια* – размекшавање);
- *nephrolithus, -i, m* – бубрежни камен (*νεφρος* / *λιθος* – камен) [4].

Ово је само један део сложеница које се односе на овај орган. На основу њих може се закључити да, осим латинског анатомског назива за бубрег, сва болесна стања и појаве везане за овај орган имају грчке називе транскрибоване у латински језик. Други део сваке од ових сложеница такође је грчког порекла и у медицинској терминологији користи се као суфикс, а многи од њих и као префикси у неким другим сложеницама. На пример, ако из сложенице *nephraemia, -ae, f* узмемо њен други део: *αιμα* – крв, видећемо да је он у употреби и као префикс: *haematologia, -ae, f* – наука о крви; *haematoma, -atis, n* – гука од крви, али и као суфикс: *uraemia, -ae, f* – присуство мокраћних састојака у крви (од *ουρον* – мокраћа и *αιμα* – крв). Овај суфикс се јавља и у речи *anaemia, -ae, f* – малокрвност. Први део сложенице је префикс *-a, (an* – испред самогласника), који означава одрицање, лишаване, изостанак нечега, а пореклом је од грчког слова *α*. Овај префикс се јавља у многим сложеницама:

- *anaesthesia*, -ae, f – анестезија, неосетљивост (αν / αίσθησις – осећање, опажање);
- *analgetica* (sc. *remedia*) – лекови против болова (αν / αλγος – бол);
- *anorexia*, -ae, f – немање апетита (αν / ορεξις – јешност, жеља, жудња);
- *anaphrodisia*, -ae, f – изостанак полног прохтева (αν / Αφροδιτη – Афродита, богиња љубави);
- *anopsia*, -ae, f – губитак, недостатак вида (αν / οψις – вид, око, поглед) [4].

Овај префикс треба разликовати од онога који се јавља у сложеници *anoopsia*, -ae, f – разроконост нагоре (ανα – горе, изнад / οψις). Исти префикс јавља се и у речи *analysis*, -is, f – анализа, растављање, разлагање (ανα / λειν – разложити, растављати). У сложеници *anamnesis*, -is, f – историја болести, такође постоји овај префикс, међутим, овај термин није настао у латинској медицинској терминологији, већ је као такав пренет из грчког језика, од речи αναμνησις – сећање, што је у вези са глаголом αναμνησκω – сећати се, тј. од његове простије варијанте μνησκω.

У сложеници *nephrectomia*, -ae, f, други део сложеннице у функцији суфикса *ectomia* означава хируршко исецање или вађење неког органа или његовог дела. Када тај суфикс додамо префиксу *hyster(o)*, који је пореклом од грчког υστερα – материца, добија се *hysterectomy*, -ae, f – хируршко исецање или вађење материце. Други префикс који се односи на материцу, *metro*, такође је грчког порекла: μητρα – материца. Јавља се, рецимо, у сложеници *metrorrhagia*, -ae, f – крвављење из материце. У оквиру ове сложеннице суфикс *-rrhagia* означава цурење, истицање, испражњавање, а пореклом је од грчког глагола ρηγνυμι – отргнути, кидати, откинути, распршити. Проф. Костић у свом речнику напомиње да је боље у сложеницама употребити ова два грчка префикса за материцу него латински назив *uterus*, -i, m, како би се избегло „хибридно стварање речи” [5].

Ако из првог примера *nephradenoma* издвојимо αδην + ωμα, настаје сложенница *adenoma*, -atis, n – тумор од жлезданог ткива. Термин αδην, који је у првом примеру имао улогу инфикса, у другом примеру са јавља као префикс за жлезду. Осим овог примера, јавља се и у следећим:

- *adenalgia*, -ae, f – бол у жлезди (αδην / αλγος – бол);
- *adenectomy*, -ae, f – одстрањивање жлезда (αδην / εκτομη – вађење);
- *adenectoria*, -ae, f – премештај жлезде ван нормалног места (αδην / εκτοπος – премештен);
- *adenitis*, -itidis, f – акутно запаљење жлезда (αδην / ιτις – запаљење) [4].

Суфикс *-itis* (грч. ιτις), који се јавља у последњем примеру, означава запаљење и веома је заступљен у

медицинској терминологији. „Он је, у ствари, супстантивизовани придевски суфикс женског рода (ген. *itidis*, мн. *itides*) који се односи на грч. νοσος – болест” [2].

Ово су само неки од многих примера за термине који означавају поједине врсте запаљења:

- *arthritis*, -idis, f – запаљење зглобова (αρθρον – зглоб);
- *blepharitis*, -idis, f – запаљење очног капка (βλεφαρον – очни капак);
- *bronchitis*, -idis, f – запаљење душница (βρογχος – душница);
- *hepatitis*, -idis, f – запаљење јетре (ηπαρ – јетра);
- *laryngitis*, -idis, f – запаљење гркљања (λαρυγξ – гркљан);
- *mastitis*, -idis, f – запаљење дојке, млечних жлезда (μαστος – дојка);
- *neuritis*, -idis, f – запаљење живца (νευρον – живац);
- *otitis*, -idis, f – запаљење уха (ους, ωτος – уво);
- *pharyngitis*, -idis, f – запаљење ждрела (φαρυγξ – ждрело);
- *salpingitis*, -idis, f – запаљење јајовода (σαλπιγξ – туба, вод) [4].

Далеко су ређи случајеви где постоји сложенница у којој је именици из латинског додат грчки суфикс ιτις. Један од таквих је *coxitis*, -idis, f – запаљење кука (од латинске именице *coxa*, -ae, f – кук); или *lienitis*, -idis, f – запаљење слезине (од латинске именице *lien*, *lienitis*, m – слезина).

У поређењу са завршетком *-itis*, који означава акутно запаљење, завршетак *-osis* означава дегенеративно обољење, не запаљењско, последицу дуже болести (*nephrosis*, *arthrosis*). Поменути суфикс *-oma*, који означава завршетак назива тумора (на пример, *myoma*, -atis, n – тумор састављен од мишићног ткива, што је од грчког μυς – мишић) није самостална реч. То важи и за суфиксе *-itis* и *-osis*. Суфикс *-pathia* (од грчког παθος – болест) такође означава болест.

Да закључимо: медицински језик је у основи старогрчки транскрибован у латински, који се као такав користи у савременој медицинској терминологији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Glesinger L. Medicina kroz vijekove. Zagreb: Zora; 1954.
2. Mičić S. Uvodni članak za rubriju Jezik medicine. Srp Arh Celok Lek 2007; 135(1-2):124-6.
3. Stanojević V. Istorija medicine. Beograd – Zagreb: Medicinska knjiga; 1962.
4. Senc S. Grčko-hrvatski rječnik. Zagreb: Kr. Zemaljska tiskara; 1910. (ponovljeno izdanje 1988.)
5. Kostić A. Medicinski rečnik. Beograd: Savremena administracija; 1996.

ANCIENT GREEK IN MODERN LANGUAGE OF MEDICINE

Vera MARKOVIĆ

School of Medicine, University of Belgrade, Belgrade

ABSTRACT

In order to standardize language of medicine, it is essential to have a good command of ancient Greek and Latin. We cannot deny a huge impact of ancient Greek medicine on medical terminology. Compounds of Greek origin related to terms for organs, illnesses, inflammations, surgical procedures etc. have been listed as examples. They contain Greek prefixes and suffixes transcribed into Latin and they have been analysed.

It may be concluded that the modern language of medicine basically represents the ancient Greek language transcribed into Latin.

Mr Vera MARKOVIĆ, viši predavač za latinski jezik
Medicinski fakultet
Dr Subotića 8/II, 11000 Beograd
Tel.: 011 3636 362

---

* Рукопис је достављен Уредништву 7. 9. 2007. године.